

FÓIA DIECESANĂ.

Organ al Eparchiei gr. or. rom. a Caransebeșului.

Apare odată în săptămână: DUMINECA.

Prețul Abonamentului :	Prețul inserțiunilor :	Corespondințele sînt a sã adresa redacțiunii
Pentru Austro-Ungaria pe an . . . 5 fl. — cr.	Pentru publicațiunii oficióse, concurse, edicte etc. tipãrite de 3 ori, dacã conțin pãnã la 150 cuvinte 3 fl., pãnã la 200 cuvinte 4 fl., de aci în sus 5 fl.	„FÓIA DIECESANĂ“;
„ „ „ pe $\frac{1}{2}$ an 2 „ 50 „		erã banii de prenumerațiune și inserțiuni la
„ România și strãinatate pe an . 14 franci		Tipografia diecesanã în Caransebeș.
„ „ „ „ pe $\frac{1}{2}$ an 7 „		

Cuprinsul: Circulariu consistorial despre sosirea Preasãntitului Domn Episcop Nicolau Popea în diecesã. — Raport despre starea protopresbiteratului Caransebeș. — Higiena, Aerul atmosferic. Regulii sanitare. — Corespondință. — Varictãți. — Bibliografie. — Licitațiunii minuende și concurse.

Nrul 27 Cons. pl.

Onoratului cler și popor credincios al eparchiei Caransebeșului!

Ilustritatea Sa, Preasãntitul Domn Episcop al diecesei gr. or. romãne a Caransebeșului **Nicolau Popea** în scopul de a-și ocupa oficiul seu archiepiscopesc în acestã diecesã venind cu calea feratã prin Arad cãtrã orașul residențial Caransebeș, va sosi în Timișoara Sãmbãtã în 1/13 Iulie a. c. la 9 $\frac{1}{2}$ ore antemeridiane, în Lugoj la 12 ore 25 minute, erã în Caransebeș la 2 ore 10 minute postmeridiane tot în aceiași zi.

Ceiece subscrisul presidiu al Consistoriului eparchial aduce la cunoștința onoratorilor oficii protopresbiterale și parohiale pentru publicare poporului credincios spre știință și orientare.

Caransebeș, în 20 Iunie v. 1889.

Președintele interinal consistorial

Filaret Musta, m. p.

protosincol episcopesc.

Raportul general

despre starea protopresbiteratului Caransebeș cu finea anului 1888 compus pe baza datelor și conspectelor anuale intrate la oficiul protopresbiteral din singuratecele comune.

Pãșind în activitate cu ziua de 21 Noembrie 1888 adevã la sãrbãtoarea „Întrarea în bisericã“, ca om nou în serviciul protopresbiteratului Caransebeș, tãta silința mi-am

pus'o într' acolo, ca sã-mi cãștig cunoștințe și informațiuni temeinice despre starea, în care sã gãsește acest protopresbiterat, ca așa sã pot merge sigur în afacerile oficióse. Spre scopul acesta mai întãiu mi-au servit de îndreptariu binevoitãrele informațiuni primite dela preacuviosul pãrinte protosincol *Filaret Musta*, carele a condus protopresbiteratul în decurs de 2 ani; la rëndul ei apoi onorabila preoțiime tractualã și alți onorațiuni din tract au contribuit la înmulțirea cunoștințelor mele despre starea protopresbiteratului. În fine visitațiunile, ce le am fãcut pãnã acum în 20 de comune, m'au lãmurit tot mai mult în ceea-ce privește starea tractului.

Împrejurãrile amintite esplicã, pentru ce sinodul prezent s'a convocat mai târziu de cum prescrie statutul organic. Dar apoi a contribuit mult în acestã privință și împregiurarea aceea, cã prea bunul și prea demnul archieru și episcop diecesan *Ioan Popasu* și-a dat blãndul și nobilul seu suflet în mâinile creatorului în un timp neașteptat causãnd prin acestã consternațiune în inima mea și a tuturor fiilor lui sufletesci, cãci vócea lui cea puternicã, carea a chemat la vietã o bisericã și o națiune mai bine de o jumãtate de veac și a respãndit pretutindenea luminã, a amuțit pentru totdãuna, rãmãnãndu-ne de moștenire faptele nobile ale archiereului, carele a fost model între cei chemați și aleși a purta cãrja archierescã și numele lui de placutã pomenire din neam și pãnã în neam.

Partea I-a bisericescã.

I. Statul personal.

Protopresbiteratul Caransebeșului cu finea anului 1888 fau fãrmat 52 comune matere cu 12 filii. Aceste comune sînt provẽdute cu 1 protopresbiter, 7 parochi, 46 administratori parochiali și 4 capelanii.

Dintre preoții tractuali 34 sînt chiboticiți de rãpo satul archieru *Ioan Popasu*, și 24 de episcopii ierarhiei sãrbesci.

Cursul teologic Pa făcut 29 în Caransebeș, 28 în Vêrșeț și 1 în Sibiiu.

Cualificațiunea formală a preoților pe lângă învățăturile teologice se arată astfel: protopresbiterul tractual are 8 clase cu maturitate și studii academice, unul cu 2 clase gimnasiale, unul cu 3 clase gimnasiale, 27 cu 4 cl. gimn. unul cu 5 clase, unul cu 6 clase, unul cu 7 cl. gimn. și 25 cu clasele elementare. Preoții tractului afară de 2 vorbesc toți limbele patriei, adică limba germână, magiară și o parte din ei și limba slavênă. Afară de aceia șapte preoți mai au și studiile pedagogice făcute parte în Caransebeș, parte în Arad.

Preoții tractului Caransebeș sânt căsătoriți 47, ér vèduvî sânt 11.

În decursul anului 1888 au rëposat 2 preoți. Locurile devenite vacante prin mórtea lor sau îndeplinit, în un cas prin denumire de administrator parochial, și al doilea cas prin promovarea unui capelan la trëpta de administrator parochial.

2. Dotațiunea preoților.

Preoțiunea tractuală în decursul anului 1888 a fost dotată cu 61 sesiuni parochiale adică cu 2247 jugere 827 orgii. Socotit venitul curat dela fie-care juger cu 5 fl. v. a. ar fi dela sesiuni un venit în suma de 11.237 fl. 50 cr. apoi birul parochial în suma de 453 fl. 60 cr. și celelalte venite stolare în suma de 5553 fl. 56 cr. în fine chiria dela 16 case parochiale à 24 fl. la an face 384 fl. Tóte acestea la olaltă dau întrëga dotațiune a preoțiunei în suma de 21.706 fl. 66 cr.

Împărțită dotațiunea acësta între cei 58 preoți abea cade pe unul circa 370 fl. dotațiunea acësta destul de modestă, carea așa cum este scade pe di ce merge tot mai mult; de o îmbunătățire abia póte fi vorba, căci la poporul nostru dotațiunea preotului și a învățătorului e cea mai odiósă cestiune. Cu tóte acestea nu e de desperat, căci poporul nostru dela fire e bun și voință are, numai se i-se croescă o sórte mai bună și împregiurări favorabile, ceea-ce cred că cu întroducerea conferințelor preoțesci, ce se intenționéză, va și urma.

Conspectul preoțiunei se alătură aci sub A.

3. Sinóde parochiale.

În decursul anului 1888 s'au ținut sinóde parochiale ordinare în tóte comunele parochiale, dar și sinóde estraordinare s'au ținut în comunele protopresbiteratului, cu deosebire în acelea, ale căror șcóle au caracter confesional. Dintre sinódele parochiale câte sau ținut, unele au avut mult puțin caracter vehement. Fie amintit la locul acesta, că și în anul curent sau ținut șinódele parochiale ordinară în tóte comunele cu rezultate îmbucurătoare; numai în comuna *Rusca* nu s'a putut ținea sinod parochial cu rezultate bune, căci credincioșii noștri s'au învrăjbit din cauza, că fostul primariu Petru Banda a încassat cam 700 fl. din banii cultului și ar fi alunecat prea tare degetele numitului prin acești bani, din care causă s'a și făcut arëtare județului regesc din Teregova.

4. Investigațiuni contra preoților.

Investigațiuni contra preoților s'au făcut 5 pe basa arătărilor, ce au intrat la oficiul protopresbiteral și ordi-

nuate de Ven. Consistoriu diecesan, fiind substrat la aceștea neglijența în oficiu și abus de oficiu. Urmarea a fost, că sau suspendat dela oficiu și beneficiu pe timp mai lung sau mai scurt 4 preoți, cari acum sânt éráși repuși. Contra unuia din acești preoți s'au rënduit cercetare disciplinară, care de presente se află în curgere.

5. Mișcarea populațiunei.

Cu finea anului 1888 au fost în cele 52 comune matere cu filiele lor 8768 case cu 11.655 perechi căsătorite. Preste tot populațiunea în protopresbiteratul Caransebeșului cu finea anului expirat este de 55.631 și anume 28.458 bărbați și 27.173 femei.

În decursul anului 1888 sau întêmplat de tóte 2102 nasceri și anume 1068 băeți și 1034 fete. Dintre aceste nasceri au fost din pat legal 1951 adică 990 feciori și 971 fete, ér din pat nelegal au fost 151 și anume 79 feciori și 72 fete (la olaltă 2102).

Dintre cei născuți în 1888 au venit pre lume morți 42 feciori și 32 fete și anume 34 feciori și 24 fete din pat legal, apoi 7 feciori și 9 fete din pat nelegal la olaltă 74 indiviđi. Se observă: dintre cei născuți morți, sânt fără de vreme 12 feciori și 4 fete din pat legal și 1 fecior și 6 fete din pat nelegal, la olaltă 23.

S'au mai întêmplat nasceri plurali în 18 casuri, cari au dat pe lume 21 feciori și 15 fete, la olaltă 36.

Socotite nascerile după luni se arată astfel:

În Ianuarie 120 feciori și 129 fete.

„ Februarie	107	„	„	76	„
„ Martie	90	„	„	101	„
„ Aprilie	93	„	„	85	„
„ Mai	109	„	„	92	„
„ Iunie	90	„	„	86	„
„ Iulie	82	„	„	100	„
„ August	89	„	„	77	„
„ Septembrie	68	„	„	58	„
„ Octobre	78	„	„	82	„
„ Novembre	66	„	„	76	„
„ Decembre	76	„	„	70	„

La olaltă: 1068 feciori și 1034 fete.

Comparând casurile de nascere din anul 1887 în suma de 2215 cu casurile de nascere întêmplate în anul 1888 în suma de 2102 rezultă pro 1888 un scăđământ de 113.

În decursul anului 1888 sau făcut 447 căsătorii și anume: 363 între feciori și fete, 17 între vèduvî și vèduve, 50 între vèduvî și fete și 17 între vèduve și feciori.

După luni sau încheiat căsătoriile astfel:

În Ianuarie	73
„ Februarie	163
„ Martie	4
„ Mai	29
„ Iunie	12
„ Iulie	13
„ August	8
„ Septembrie	14
„ Octobre	63
„ Novembre	68

La olaltă 447

Dintre căsătoriile încheiate au fost 439 indiviși gr. or. și 8 între indiviși de religii mestecate.

Făcând o comparațiune între căsătoriile încheiate la an. 1887 în număr de 476 și între cele încheiate în an. 1888 în număr de 447 rezultă în 1888 un scădământ de 29.

În anul 1887 au fost 6 căsătorii mestecate, ér în 1888 au fost 8 căsătorii mestecate, prin urmare căsătoriile mestecate au crescut cu două în anul 1888.

Casuri de morțe preste tot în anul 1888 au fost 1459 și anume 749 bărbați și 710 femei, de morțe naturală 1447 și de morțe silnică 12.

Mortalitatea după etate se arată așa: până la cinci ani au murit 602 indiviși și anume 315 bărbați și 287 femei la olaltă 602. Dintre cei morți până la cinci ani au fost din pat nelegal 24 feciori și 18 fete; ér peste cinci ani 857 indiviși și anume necăsătoriți 128 bărbați și 100 femei; căsătoriți 225 bărbați și 183 femei, veduvi 82 și veduve 139 la olaltă 857. Prin urmare mortalitatea se arată mai mare la indiviși peste cinci ani.

Dacă comparăm casurile de nascere din 1888 în suma de 2102 cu casurile de morțe din acest an cu 1459 rezultă, că casurile de nascere din 1888 au fost mai multe cu 643, prin urmare aici aflăm crescământ.

Dacă comparăm casurile de morțe din 1887 și anume de 1639 cu casurile de morțe din 1888 în număr de 1459 rezultă, că mortalitatea în 1888 au fost mai mică cu 180 casuri decât în 1887 va se dica și aici aflăm progres.

Cu privire la schimbarea religii se arată, că dela alte biserici au trecut la biserica noastră 14 indiviși și dela a noastră biserică la alte biserici 4 indiviși.

Este de observat, că porniri de proselitism vehement nu au fost în anul 1888. — În fine numărul concubinilor în anul expirat au fost 348, așadară mai puțin cu trei ca în anul 1887.

Conspectul despre mișcarea populațiunii se alătură aici sub B.

II. Partea școlară.

Dacă este vre-o cestiune, carea se preocupe atențiunea prea on. sinod protopresbiteral, apoi aceea este fără îndoelă instrucțiunea în școla poporală ca cestiune de viață și esistență. Fiind-că de astădată nu mă aflu în plăcuta pozițiune a face multe reflecțiuni în privința școlară, așa mă mărginesc la următoarele:

I. Cercetarea școlilor.

În decursul anului școlar 1887/8 au fost elevi obligați a frecuenta școla, atât la școlele confesionale cât și la cele comunale din protopresbiterat precum urmază:

a) dela 6—12 ani: 2913 feciori 2704 fete=5617;

b) dela 12—15 ani: 1220 feciori 1128 fete=2348;

Dintre acestia au cercetat școla:

1. Regulat:

a) dela 6—12 ani: 1601 feciori 1015 fete=2616;

b) dela 12—15 ani: 173 feciori 134 fete=307;

2. Neregulat:

a) dela 6—12 ani: 579 feciori 639 fete=1218;

b) dela 12—15 ani: 189 feciori 172 fete=361;

N'au cercetat deloc școla:

a) dela 6—12 ani: 775 feciori 1008 fete=1783;

b) dela 12—15 ani: 881 feciori 799 fete=1680;

Ar trebui la locul acesta să comunică prea on. Sinod protopresbiteral, dacă au crescut sau scădânt numărul școlarilor în decursul anului 1888 față de anii trecuți, cari școle au fost mai bine provădute cu mobilier și recuisite de învățământ. De astădată rămân datorii cu aceste date, fiind-că pân' la concipiarea acestui raport nu am dispus de material. Promit însă, că pre venitorii îmi voi face datorița. Tot ce pot comunica la locul acesta este, că în anul 1888 au predat instrucțiunea în școlele noastre populare confesionale din protopresbiterat 21 învățători și o învățătoare, prin urmare acestia au format corpul didactic în anul expirat.

Mai amintesc și aceea, că școlele cetățenesci din Caransebeș le-au cercetat 178 elevi și 30 eleve, preste tot 208.

Afară de aceea din protopresbiterat au cercetat institutul nostru teologic 8 elevi și cel pedagogic 9 elevi și 3 eleve.

Contingent mai mate de școlari au dat comunele: *Apadia, Armeniș, Borlova, Bucosnița, Goleș, Brebul, Caransebeș, Cîreșă cu filiele, Crâșma cu filiele, Dălinesc, Ezeriș, Glimboca, Ilova, Marya, Obreja, Petroșnița, Ruscberg, Rusca, Soceni, Tereșova, Têrnova, Valeadeni, Ohaba-mutnic, Tincova, Valeaboului și Var.* Cercetarea școlii au fost mai bună și mai regulată în comunele: *Borlova, Bucosnița, Crâșma, Dălinesc, Ilova, Jupa, Maciova, Obreja, Mutnicul-mare, Ohaba-mutnic, Tincova, Valeaboului și Var;* ér mai slab au fost cercetate școlele din comunele, în cari școlele sînt cu caracter comunal preste tot luat, ér la școlele confesionale cercetarea au fost mai slabă în comuna: *Apadia, Căvaran, Ohabița, Peștere și Zăgujeni.*

2. Sporiul și rezultatul învățământului.

După raportul comisiunii esaminătoare ddo 24 Iunie 1888 sporiul și rezultatul învățământului la școlele desub inspecțiunea bisericească se arată astfel: în comunele *Zorlențul-mic, Ohaba-mutnic, Prisacu, Căvaran, Tincova, Maciova, Caransebeș, Valeaboul și Valeadeni* învățătorii cu ocaziunea esamenelor au dovedit rezultate *fôrte bune;* în comunele *Ezeriș, Ruginos, Zăgujeni, Rugi și Brebul* sporiu și rezultat *bun;* în comunele *Mutnicul-mare, Peștere, Dălinesc, Ohabița, Apadia și Têrnova* *suficient;* ér în *Soceni* rezultat *slab.*

Luând cestiunea învățământului popular cu serioșitatea, care o reclamă timpul de față, îmi permit la locul acesta a face modesta observare, că învățătorii tractului Caransebeș, atât pe terenul social cât și pe cel al instrucțiunii și educațiunii — onore excepțiunilor, — nu se pot măsura cu învățătorii protopresbiteratului Oraviței, pre care am avut onorea al conduce. Îmi place însă a crede, că și domni învățători din protopresbiteratul Caransebeșului având numai voie să vor rēdica la trēpta, ce o reclamă timpul și împrejurările.

3. CualiŃiaŃiunea învăŃătorilor.

CualiŃiaŃiunea normală a învăŃătorilor tractuali dela școŃele confesionale variază dela clasele elementare până la 3 clase gimnasiale.

Vorbese apröpe toŃi limba germână și încât-va și cea magiară, ceea-ce o constătează altcum atestatele de cualiŃiaŃiune din limba magiară ca limba statului.

4. DotaŃiunea învăŃătorilor.

DotaŃiunea învăŃătorilor noștri dela școŃele confesionale variază dela 120 fl. și victuale până la 350 fl. Pe cât e de modestă dotaŃiunea, pre atăta se și capăta ne-regulat din cauza sërăciei, ce copleșesece poporul pe și ce merge.

5. Edificiile școlare.

Despre edificiiile școlare pot împărtăși prea on. Sinod protopresbiteral, că sînt în stare bună și corespuŃdătoare în comunele: Ezeriș, ZorlenŃul-mic, Ohaba-mutnic, Prisaca, Caransebeș, Tincova, Maciova, Dălinesci, Tërnova și Soceni. În stare de mijloc și mai puțin corespuŃdătoare sînt edificiiile școlare în Zăgujenii, Apadia și Rugii. În stare de tot slabă și necorespuŃdătoare sînt edificiiile școlare din *Ruginos, Mutnicul-mare, Valeaboul, Valeadenii și Brebul.*

În comuna *Ohabița* edificiul școlar e ruinat și se ține școŃa în casă privată. — Conspcctul școlar se alătură sub C.

Partea a III-a episcopescă.

1. Averile bisericilor.

Averile bisericilor din cele 52 comune matere cu filiile lor cu finea anului 1888 constau:

a) din edificiiile bisericilor, cari represintă un capital de 306.508 fl. 44 cr.

b) din casele parohiale (15) în valöre de 5115 fl.

c) din casele date spre închiriere în valöre de 4000 fl.

d) din pămënt ca fundaŃiunii bisericesci în complex de 50 jug. 507°, cari represintă un capital de 2926 fl. 32 cr.

e) din capitalele bisericesci în bani gata obligaŃiunii și alte hărtii de valöre în suma de 97.758 fl. 62 cr.

f) din mobilier și recuisitele bisericesci, cari asemenea represintă un capital de 85.545 fl. 75 cr. v. a.

Precând averea bisericilor se arată astfel pe atunci datoriile pasive fac 4895 fl. 33 cr.

Edificiiile bisericilor resp. capelelor se află în stare bună în 41 comune, în stare de mijloc în 8 comune, în stare slabă őră în 8 comune. Renovări și reparaŃiunii mai însemnate sau făcut la bisericile din *Marga, Verciorova, Petroșnița, Brebul și Tërnova.*

2. Averile școŃelilor.

Averile școŃelilor din protopresbiteratul Caransebeșului cu finea anului 1888 constau:

a) din edificiiile școlare, cari represintă un capital de 50.110 fl.

b) din pămënt ca dotaŃiune învăŃătorescă (57 jug. 308°) cari represintă un capital de 3370 fl. 38 cr.

c) din pămëntul ca fundaŃiune școlară în valöre de 258 fl.

d) din capitalele școlare în bani gata și hărtii de valöre în suma de 11.844 fl. 44 cr. E de observat, că capitalele școlare comunale nu sînt arătate.

e) din mobilier și recuisitele de învăŃămënt în suma de 4127 fl. 86 cr.

Datoriile pasive ale școŃelilor fac 108 fl. Conspcctul averilor bisericesci și școlare se alătură aci sub D.

În fine se comunică prea on. Sinod, că și scaunul protopresbiteral cu finea anului 1888 dispune de un capital de 1021 fl. 20 cr. în bani gata și pretensiunii active.

Partea IV.

I. Cancelaria și archiva protopresbiterală.

Îndată după întrarea mea în funcŃiune și serviŃiul protopresbiteratului Caransebeș mi s'a predat cancelaria și archiva protopresbiterală. Ca fund instruct am găsit în cancelariă o masă de scris mare cu postav verde acoperită, 4 scaune și 1 canapea, un stelagiu pentru păstrarea archivei, un sigil al oficiului protopresbiteral, un călămarium cu atinenŃiile lui, un lineal, Enchiridionul de Andrei Baron de Șaguna și dreptul matrimonial al bisericii gr. orientale de Dr. Iosif Zhishman, apoi portretul lui Emanuil Gojdu, un protocol de esibite, un protocol de îndice și o carte de spediŃie.

Am mai aflat o evanghelie, o pravilă și un molitvelnic, cari formează altcum proprietatea bisericii catedrale.

Inventariul cancelariei protopresbiterale se alătură aci sub E.

Archiva am primit'o prelângă instrumentul de predare așa:

Din actele anului 1834	una	piesă
"	"	1866 patru piese
"	"	1867 I fascicul cu 123 piese
"	"	1868 — 6 "
"	"	1869 — 14 "
"	"	1870 I fascicul cu 239 "
"	"	1871 I fascicul cu 198 "
"	"	1872 — 2 "
"	"	1873 I fascicul cu 305 "
"	"	1874 I fascicul cu 319 "
"	"	1875 — 6 "
"	"	1876 — 12 "
"	"	1877 I fasc. cu 144 "
"	"	1878 I fasc. cu 217 "
"	"	1879 I fasc. cu 579 "
"	"	1880 I fasc. cu 593 "
"	"	1881 I fasc. cu 460 "
"	"	1882 I fasc. cu 386 "
"	"	1883 I fasc. cu 358 "
"	"	1884 I fasc. cu 558 "
"	"	1885 I fasc. cu 587 "
"	"	1886 I fasc. cu 429 "
"	"	1887 I fasc. cu 570 "
"	"	1888 până la 21 Novembre un fascicul cu 344 piese.

Acte matrimoniale dela 1879 până la anul 1888 I fascicul cu 30 piese. Protocölele scaunului protopresbiteral dela 1870 până la anul 1888 I fascicul cu 47 piese. Soçoile scaunului și protocölele sinodului protopresbiteral în I fasc. cu 12 piese.

2. Agendele oficiului și scaunului protopresbiteral.

În decursul anului 1888 au intrat la oficiul protopresbiteral 387 esibite în 682 piese. Din acestea s'au desărcinat prin protopresbiter 365 și 16 prin scaunul protopresbiteral.

Restante la oficiul protopresbiteral cu finea anului 4. și la scaun 2. Acestea au rămas nedesărcinate, fiind-că au încurs imediat la încheierea anului.

Conspectul agendelor oficiose se alătură aici sub F.

Precând presentes Prea On. Sinod protopresbiteral raportul de față, îmi iau voe a apela la binevoitoriul sprijin al aceluiș ca reprezentantele clerului și poporului și îl cer în toate întreprinderile mele, îndreptate spre binele și promovarea intereselor bine pricepute ale protopresbiteratului Caransebeș.

Al P. O. Sinod protopresbiteral
Caransebeș, în 22 Martie 1889.

Andrei Ghidiu,
protopresbiter.

Higiena.

Aerul atmosferic.

— (Continuare din Nrul 24.) —

Regule sanitare.

Natura stérpește toți colții veninoși din aerul atmosferic încet și sigur. Ea face din compozițiunii meste împreună simple, face apă, acid carbonic, amoniac etc. și așa aerul atmosferic se destilază singur pre sine. În astfel de împrejurări aerul liber e compus din: ozon, oxigen, nitrogen și din aburi de apă.

Aer mai curat se află la munte și la sate. Ozonul puțin, ce se află în aer, în locuința noastră, trebuie păstrat, trebuie înnoit prin ventilare. Acesta se întemplă, când deschidem ușa și ferestrele locuinței noastre adeseori pe ȳ. Așa împrumutăm dela natură aer bun și-i dăm aer stricat spre destilare.

Momentan după tempestăți, după vânturi mari, când e aerul nooros erna și pre munți înalți vara e ertat numai ómenilor cu plumăni sênătose a se preumbla prin etmosferă séu în aer liber.

Ómenii cu pept morbos, cei înzestrați cu tuse, cei cu catar de năs (trocnă) aũ să stée acasă. Astfel de aer e pentru cei morboși venin. Aerul acesta încărcat cu ozon, face ca sângele să circuleze în om mai tare, face ca pulsul să bată mai repede și nașce zuzuituri de urechi, amețeli și aprindere de plumăni.

Să ne ferim de aer cu miros neplăcut, el e totdeuna veninos și astupă mai de vreme séu mai târđiũ sánătatea omului. Și aerul închis de păreți omoră fără milă pre om.

În centrele de comunicațiune, în orașe e aerul vara nesánătos. În orașe se desvóltă vara mai mult acid carbonic ca la sate. Fic-care petec de pământ e îngrămădit cu edificii, e ocupat de ómenii. Lipsa grădinilor a plântelor, necurătenia de pe uliți, fu-

mul clădirilor, putórea eșitórelor, a birturilor, a fabricelor îngreunază aerul atmosferic de oraș.

În astfel de împrejurări numai curățenia scrupuloasă: măturatul, spălatul spurcăciunilor prin canalizare și înnoirea aerului din locuințe prin curente de aer atmosferic la ferestii și uși deschise ajută sánătății ómenesci și dacá acesta nu se întemplă, cójă pământului se umple cu gunoi, gunoiul desvóltă amoniac. Amoniacul se strecórá în isvórele fântănilor. Apa se bea. Ómenii se bolnăvesc și mor cu grămada.

Amoniacul apăsat la fluiditate, are a se afla în buzunariul fic-cărui învătătoriu și preot. Când sticla cu amoniac se pune sub nasul unui om leșinat, acela îndată se pomenesce. Și ómenii leșinați de alcool se trezesc de mirosul amoniacului. Aici e amoniacul contra-venin. Bețivii dorm de regulă pe gunoi și în grajduri. Pe ceialaltii îi îndrumă la somn acidul carbonic de nópte și la muncă oxigenul de ȳ. A face din ȳ nópte și din nópte ȳ e contra naturii. Natura rěsbună toate excesele.

Nói mănăcăm de 3—4-ori pe ȳ și respirăm de 12—20-ori pe minut.

Mai nainte aveau ómenii frică, că vor muri de fóme, astăđi nu au aer. Lipsa de nutremânt i-aũ învătăat a face căi ferate și furia de câștig ne-a făcut pretinți contra fómetei cu împărății din părți de lume îndepărtate. Aer curat nu se aduce cu vagónele, cu corăbiile din țeri îndepărtate, dela munte, dela țeră în casă săténului și a orașanului.

Gasuri din chilia neaserisată împreună cu oxidul carbonic ne dau, dacá se inspiră de om, următórele simtóme:

O durere de creeri împunge, arde și ciocnesce grozav în capul celui înveninat. Capul e greú. Vasele purtătóre de sânge de pre lângă tample sbocotesc; amețeli și delirii, cétă înaintea ochilor, zuzăituri de urechi, bătaie de inimă, somnulență, cumpeneli, vėrsat și urdinat represintă actul prim al înveninării.

În actul 2. începe respirațiunea a fi grea, a fi înădușitóre și creșce succesive până la horcăială. Ómenii din odaie se află în letargie. Buzele lor sũnt vėnete, fețele obrazului aũ colóre roșie-vénată și toți aũ spumă la gură. Aici e sistemul nervos atacat, ce se finesece în trėsnetul hornului cu apoplecsie séu lovire de gută. În astfel de împrejurări medicul și ori-care om póte face minuni, când chemat fiind într'ajutorii, deschide ușa și ferestrele localului trăs-nit de horn. Spuma dela gură o stergem, baierile dela cămeșă etc. le deschecótorăm și fața celui letargios o împróscăm din depărtare cu apă rece.

Precum nou născutul sbéră, când vine pe lume, când dá cu pelea lui de aer mai rece ca temperatura din pântecel mamei, așa și cel asfític (innădușit) deschide ca la comandă în aer curat ochii și vorbeșce.

Frate cu oxidul carbonic e acidul carbonic, ce se desvóltă în celare la ferberea mustului de vin,

în fântâni sicate și cu alte ocazii, pre cum am înșirat. Lumina, pucioasă și fosforul aprins se stinge momentan în acid carbonic. În astfel de împrejurări omului ai să sloboadă în celare, în fântâni o lumină aprinsă și când se stinge lumina, proprietariul are a ventila locul acela. Aerul încărcat cu aburi de pucioasă are mirosul ouelor clocite și omora omeni cu morburii de plumăni și de inimă.

Mișcarea aerului atmosferic se numește *vânt*. Vântul cel mai periculos pe la noi e: Vântul umed și rece. El străbate până la os și răresce căldura organelor superficiale ale corpului omenească. S'arată érna, primăvara și tóuna și atacă cu plăcere peile mucóse. Atacă pelea mucóasă sub formă de troená (guturai) și de aici se estinde nu arare ori pe pelea mucóasă a înghițitóreii și produce gálci, apoi trece în gât, în țevile largi ale plumănilor și produce tusea. În urmă se așază ca morb foarte serios în beșicile plumănilor. Sugătorii și moșnegii mor în scurt timp de acest morb. Așa a murit primul episcop al diecesei Caransebesului: *Ioan Popasu*.

Vântul umed și rece póte tot pe calea peilor mucóse se și ia puterea lui morbóasă, când urmările lui să estind din înghițitóre pună în stomac, când din stomac percurg ele tóte intestinalele cu aprindere séu catar. Vântul umed și rece produce multe și deosebite *reumatisme*. El e dușman omenilor slabi și fără de fire.

Vântul cald și uscat molesesce corpul omenească. El e ușor și contine puțin ozon. Omeni și animalele gáfăesc în el.

Vântul rece și uscat e cel mai sănătos. El cere îmbrăcăminte călduroasă, peptare înfundate și cojócce, carne și grăsimine ca nutremént și vin în loc de apă. Fața, triunchiul și estremitățile supte de căldura verei se umplu acum și apar rotunde.

Venturile aduc și duc multe morburii și pentru aceea sânt ele neapérat de lipsă. Unde bat mai multe venturi, acolo trăsese omul mai mult, și epidemiile din acele ținuturi țin mai scurt timp.

Viéta omului, a animalului și a plântoci e o viéta atmosferică. În în schimbarea aerului aflăm viéta aderérată. Venturile pot se lucre în mod vătămătoriu asupra organismului nostru pre cale mecanică cu apăsarea lor continuă. Acesta se vede mai eclatant la plântecile de mare, ce sânt espuse venturilor mari.

Plantele stau inpile și cu deosebire arborii. Rêdacinele arborilor sânt de 4 ori mai gróse ca cren-gile lor. În proporțiune cu îndepártarea lor dela mare arborii acestia cresc și se írgróșă în lăuntru tării.

Apăsarea vântului împinge sângele la om de cătră suprafața corpului spre organele interne. Organele mai înnotă în sânge și așa se póte nasce *apoplexia séu guta*.

Cu cât vine un vânt mai repede și mai neașteptat, cu atât e mai periculos. Greutatea atmos-

ferică ce o pórtă un om crescut în spate e în împrejurări normale: 16.000 khg.

Un zefir ca vânt leneș apasă pe suprafața omului crescut cu 160—3200 fontii mai mult. Un orcan puternic, ce percurge în o órá 220 khm. apasă pe suprafața unui om crescut aproximativ cu 340.000 khg.

Fortunele nase congestiunii de sânge, bâtea de inimă, iriteză sistemul nervos, înmulțesc durerile reumatice, alungă somnul omenilor ipohondrici, a celor histerici neatácând deadreptul organismul lor, când stau în locuințe bine clădite.

Curentele aerului din locuința atinge numai unele regiuni ale corpului omenească. El naște aprindere de plumăni, sgârciuri, reumatisme, catare, scursuri și gută.

Electricitatea venturilor, schimbarea momentană a temperaturéii, adaugere ori subtragere de căldură corporală cu înmulțire și alungare de óu și colțuri, ce produce morburii locale și de țără, aduc și réu și bine omului.

Chiar ca venturile lucră și temperaturile asupra organismului omenească.

Dr. Leo Mureșan.

Budapesta, în 2. nou Iulie 1889.

În 28 Iunie s'a efeptuit aici înmorméntarea defunctului căpitan și profesor la școla de cadeți din loc, *Kade Radelići*, carele pe neașteptate fu lovit de crudela mână a morții. La acéstă înmorméntare, care se sevriși cu mare pompă, au participat afară de corpul profesoral dela școla de cadeți și întreg corpul oficiresc din loc în frunte cu domni generalii: *Gábriányi* și *Babici*. Érá în fruntea conductului sta musica militară a regimentului 69. cu întreaga tinerime de cadeți urmată de un număr public de civili.

Ceremoniile bisericesci s'au deplinit după rítul gr. or., deórece susnumitul defunct era credincios al bisericéii gr. or.

Cred, că nu voiú comite nici o greșală, decât îndresnesc a scrie câteva cuvinte și despre persónele acelea, prin carii s'au sevrișit ceremoniile cu acosta ocaziune.

Preotul *Pavel Boldea*, carele nu de mult a fost denumit de capelan militar activ cesaro-regesc la corpul de armată înlocat în Budapesta, a funcționat însoțit fiind și de protopopul sêrbesc, de dl *Eremia Magiarevici* din loc.

Meritul și recunoscinta însé i-se atribue dlui preot militar P. B., carele abea de un an, decând se află aici între străini, a sciut se-și castige nu numai simpatia autorităților sale și a inteligintei române, ci și a străinilor, prin purtarea lui adevérat preotescă și prin împlinirea conscientiósă a oficiului séu. Ba ce e mai mult! Prin cuvântarea ținută în limba germână cu ocaziunea înmorméntării nu dela puținii dintre cei presentii a sciut stórcce câte o lacrimă de jale și a descepta și mai la mulți simpatia și iubirea lui cu deosebire între militari și între inteliginta sêrbă de aici.

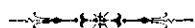
Dar cum nu? Când într'un interval așa scurt de timp a sciut se-și însușesca limba sêrbescă, în care și serviciu

divin atât, cu această ocaziune, cât și în sărbători și duminică îl sevrîșese, încât însuși sârbii îl țin de sârb și nu de român.

Firesce, că e constrins a sci sârbesce, însă nu cu legea său forță, ci moralicesce, deoarece toți ostașii de aici gr. or. sînt sârbî. Ar fi obositoriu, decă ași mai aminti încă din viața lui de aici. Totuși una nu o pot trece cu tăcerea.

Simpatia și încrederea sârbilor în dl *Pavel Boldea* e atât de mare, încât în acest timp, îndepărtându-se pro-topopul sârbesc din Buda cu capelanul său de aici, i-au încredințat totă administrațiunea bisericească lui, deși în Pesta se află și alt preot sârbesc.

Cuventarea ținută la înmormântare a-și dori, ca se se dea publicității în limba română în prețuita „Fóia Diecesană”, spre care scop o vom și trămite.

† Michail Eminescu.

Strălucitul și genialul nostru poet, care cu puternicul farmec al spiritului său adânc și pîntrunător a dat un nou avânt poeziei române, numai este între cei vii. Lovit de-o bătă crudă și nemilă, Eminescu s'a stîns în flórea vieții, lăsând un mare gol în literatura română.

Poesiile lui Eminescu sînt viul monument, ce va glorifica vecinic numele celui care, sîmțind cu frații seî de suferințe din tóte părțile, a scris:

Dela Mare pân' la Tisa
Tot Românul plînsu-mi-s'a ș. c. 1.

Dela Mare pân' la Tisa plînge ađi tot Românul mórtea lui Eminescu, care a întemeiat o nouă școlă pe tărîmul poeziei române.

Pêtruși de adîncă durere depunem și noi o lacrimă ferbinte pe mormîntul marelui poet!

Varietăți.

Programa festivităților, ce se vor aranja cu ocaziunea venirii în diecesă și a întronisățiunei a Prea Sântiei Sale Dluî Episcop *Nicolae Popea* nu este încă definitiv statorită în detalii. În general însă putem comunica, că Preasânția Sa va fi întîmpinat Sâmbătă în 1/13 Iulie la 2 ore d. a. la gara din Caransebeș din partea Consistoriului și a altor corporațiuni și deputățiunii cu solemnitate. După sosire Preasânția Sa va fi condus la biserica catedrală, în care va asista la rugăciunile de sêra. Tot Sâmbătă sêra va fi și conductul de făclii cu cuvîntări și cântări din partea reuniunilor de cântări din loc. Duminecă dimineța la 9 ore va fi instalarea în biserica catedrală, la care Preasânțitul Episcop va fi condus cu litie. După instalare și servițiul divin vor avea loc recepțiunile corporațiunilor și deputățiunilor în reședința episcopescă. La 3 ore prânzul de gală.

Societatea română de cântări și de musică din Caransebeș va aranja un concert împreunat cu petrecere de joc la 2/14 Iulie 1889 cu ocaziunea instalării Pré Sântiei

Sale a Dluî Episcop diecesan *Nicolae Popea* în grădina dela hotelul *Lichtneckert*, ér dacă timpul va fi nefavorabil atunci în sala cea mare. Tacsă de intrare este de persoană 80 cr., ér de familie 1 fl. 60 cr. — Membrii societății ađ intrare grătuită. Începutul la 8 ore sêra. Caransebeș, în 16/28 Iunie 1889. Pentru comitet: *Traian Barzu*, m. p., președinte. *Otto Popovič*, m. p., notariu. Programul: 1. Imn ocașional, cor de bărb. de *Czegka*. 2. Sînt soldat român, cor de barb. de *G. Dima*. 3. M'am plîns odată, cor de bărb. de * * * 4. Framósă copiliță, cor de bărb. de *A. Sequens*. 5. Stêua României, cor de bărb. de *Karras*.

Sê recomândă bagare de samă la cumpărarea cucuruzului, deoarece în un cas pertractat și decis la capitanul orașului *Caransebeș* s'a constatat, că un speculant cu cucuruz din loc s'a folosit de o măsură mai mică cu fundul stricat la vîndarea cucuruzului, prin care a păgubit pe cumpărătorii de cucuruz de pe sate în mod simțibil, din care causă speculantul a și fost pedepsit.

„**Musa română**”, revista musicală-literară, după o întrerupere de câte-va luni, va apărea érași cu începutul lunei August st. v. și va costa până la finea lunei Decembrie 5 fl. v. a. său 13 lei. Doritorii de a avea această revistă au de a sê adresa la redacțiunea revistei în *Blaj* (*Balázsfalva*) cel mult până la 20 Iuliu st. n. Revista „*Musa română*” va îmbrăca aceeași haină și va păstra acelaș caracter ca și în cursul anului trecut.

Bibliografie.

A apărut: *Isvor de bunăstare sau mai multe sute de îndreptări și povețe scurte și practice din Economia de casă, Grădinărit, Higienă, Economia de câmp și de vite, Viierit, conservarea vinului și Vinuri de pome, Pomărit, Albinărit și alte multe terene de deprindere*, întocmit de *Grigorie Sima*. Prețul: 1 fl. v. a. sau 2 lei 50 bani. *Sibiu* 1889. Editura Autoriului. Tipariul lui *W. Kraft* în *Sibiu*.

Cartea, legată luxuos, e depusă spre vîndare la *W. Kraft* librariu în *Sibiu*.

Provocare

cătră stipendistii fundațiunei lui „*Gozsdu*”.

De óre-ce pe anul școlastic 1889/90 nu sînt vacante locuri de stipendii nouë, ci suma disponibilă din budgetul fundațiunei lui *Gozsdu* pe acest an școlastic e rezervată numai pentru stipendistii din anul expirat; acestia sê provócă ca până la 10 August anul curent calendarul nou sê arăte la cancelaria fundațiunei lui *Gozsdu* din *Budapesta*, király utca 13. rezultatul anului școlastic expirat cu documente credibile și cu dechierațiunea, că unde voesc a continua studiile pe anul școlastic viitoriu, pentru-că nearătând acestea până la terminul mai sus prescriș, sê vor șterge din lista stipendistilor.

Budapesta, în 1 Iulie 1889.

Comitetul.

Licitațiune minuendă.

Care se escrie pre baza ordinațiunei consistoriale din 24. Mai 1889. Nr. 489 pentru acoperirea de nou a bisericeii și repararea turnului în comuna Șopotul-vechiu, protopresbiteratul Mehadia, diecesa Caransebeșului, cu suma preliminată de 1047 fl. 2 cr.

Licitațiunea se va ținea Joi în 13.25 Iuliu 1889.

Doritorii întreprinđetorii sânt avisați a se presenta în fața locului în datul de sus, și a-și legitima cualificațiunea în arta lucrărei lemnăritului, apoi înainte de a se începe licitațiunea a depune un vadiu de 10% în bani gata s'au obligațiunii de stat din prețul preliminar, care vadiu se va păstra în lada bisericeii pană la colaudare.

Elaboratele tehnice, și condițiunile referitoare la renovare se pot vedea mai deapropo la epitropia parochială din Șopotul vechiu.

Șopotul vechiu în 19 Iunie 1889.

Ioan Gaiua m. p.,
președinte al com. parochial.

Petru Zunia m. p.,
notariul comitetului parochial.

[16] 1—3

Licitațiune minuendă.

În comuna Globucraiova are a se repara avlia și pórta dela avlia bisericeii cu materialul comunei bisericeii. Prețul zidariului și al saraorilor 50 fl. Prețul măsariului (templariului) 20 fl. Licitațiunea se va ținea în 9 Iulie cal. v. a. curent, în fața locului.

Globucraiova, în 1 Iulie (19 Iunie) 1889.

Nicolae Fisteag, m. p.
notariul comitetului parochial.

George Ballan, m. p.
președintele comit. parochial.

Licitațiune minuendă.

Comuna bistricească gr. or. română Cărbunariu voesc a acoperi biserica și turnul cu tinichea, precum și alte repărături afară și în lăuntru bisericeii, pentru care escrie concurs prin licitațiune minuendă dela suma de 1393 fl. 08 cr.

Domnii arhitecți seu măestri cu renume bun, cari voesc a întreprinde acostă lucrare sânt avisați a se infățișa în comună, unde li se va presenta un proiect de contract precum și specificațiunea de măsură după care vor fi obligați a efectui lucrul.

1-a licitațiune la 4 Iunie st. v.

2-a " la 11 " st. v.

3-a " la 18 " st. v. când apoi se va

ține și licitațiunea finală.

Cărbunariu, în 15 Maiu 1889.

[16] 3—3

Ioan Opriteșcu,
notariul com. parochial.

Nistor Bopesan,
președintele com. parochial.

Concurs.

Pentru ocuparea postului învățătoresc la șola confesională gr. or. din *Românesci* cu filia *Goizesci*, protopresbiteratul Făgetului, cottul Caras-Severin, se escrie concurs cu termin de 30 de zile dela prima publicare.

Emolumentele împreunate cu acest post sânt:

1. În bani gata 350 fl. v. a.

2. Pentru conferințe 8 fl.

3. Pentru scripturistica 6 fl.

4. 20 metri de lemne în natură aduse gata, din care are a se încălzi și șola.

5. Dela înmormentări, unde va fi poftit 20 cr.

6. Locuință liberă cu 1/2 jucer de grădină.

Doritorii a ocupa acest post au a-și trâmite recursele provădute cu documentele prescise și adresate comitetului parochial din *Românesci* cu filia *Goizesci* la oficiul protopresbiterat gr. or. rom. al Făgetului pană la terminul deschis. Recurenții sânt poftiți a se presenta în vre-o duminică seu serbătore în s. biserică spre a-și arăta desertitatea în cântare și tipic.

Românesci în 26 Maiu 1889.

(18) 1—3.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: *Sebastian Olariu* presb. tractual.

Societatea privil. austro-ungară a căilor ferate de stat. Administrațiunea superiără în Oravița.

Nr. 6373.

Concurs.

Se escrie concurs pentru ocuparea unui post de învățătoriu, devenit vacant, la șola poporală gr. or. română din *Padina-matei*, Comitatul Căras-Severin, carea stă sub patronatul societății privil. austro-ungare a căilor ferate de stat.

Alegândul învățătoriu va fi denumit provisorice pre un an, și va primi salariul anual de 300 fl. v. a. Cortel natural și 20 metri da lemne. După espirarea anului de probă în cas de corespondere respectivul învățătoriu va fi denumit definitiv.

Doritorii de a dobândi acest post au se subscernă rugările lor, scrise cu mâna proprie și provădute cu documentele necesare despre cualificațiunea lor învățătorescă, precum și cu atestat demn de cređemont despre purtarea lor morală-religiösă, la administrațiunea superiără a susnumitei societăți în Oravița cel mult pană în 31 Iulie 1889.

Alegândul învățătoriu va avea a intra în activitate cu 1 Septemvrie 1889.

Totodată se observă, că recurenții trebuie se fie de religiunea greco-orientală, și se posedă pe deplin limba română și magiară.

Oravieza în 13 Iunie 1889.

[15] 3—3

Administrațiunea superiără.

